

"להתרחק מהעיר, לרקוד אתך במדבר" מהלך ג' ב"פרויקט דו־קיום ערבי־יהודי במחול**

פתח דבר

רנה בדש

שאותו יזמתי וניהלתי בשנים 2000-2004 בעיר תל אביב־יפו. בפרויקט השתתפו נערות ערביות ויהודיות, תלמידות למחול מהמרכז הקהילתי הערבי־יהודי בשכונת עגמי ביפו וממרכז בית דני בשכונת התקווה. הפרויקט האמנותי החל כתגובה להסלמה ביחסים בין תושבים ערבים מיפו לבין שכניהם היהודים. באוקטובר 2000, עם תחילת אינתיפאדת אל־אקצה, הצטרפו תושבי יפו הערבים לכלל ערביי ישראל והביעו הזדהות עם הפלשתינאים בהתנגדותם למהלכי ממשלת ישראל. הם עוררו מהומות אלימות, שבבסיסן עמדה גם הדרישה להציב את הצרכים של הקהילה הערבית והאזרחים הערבים על סדר היום הציבורי הישראלי, להכיר בהם כאזרחים שווי זכויות ולהתוות תוכניות לשיפור מעמדם תוך שיתופם בתכנון עתידם בישראל (ביילין, 2004). בסדר יום ציבורי מתוח ואלים זה נטייתי לפנות אל השיח הבינ־קהילתי, שבהיעדרו ניעורו כוחות חברתיים שעירערו על לכידות החברה הישראלית ושללו את האפשרות לקיים חיים זה לצד זה. מתוך הכרה בכוחה של אמנות המחול, שיש בה ממד מתוחכם של תקשורת מיידית הנשענת על שפה שסימניה שזורים במהלכי

תרבות" החלו לנצל את תחום הידע שלהם כדי להפוך למתווכים בין חברי הקהילה שבה הם חיים ובין קהילה זו לקהילות אחרות, מתוך הדגשה של מסרים ערכיים המוכוונים להובלת שינוי התפיסות בנוגע למציאות הקיומית (Lacy, 1995). אנשי אמנות פעילים חברתית מציגים פרמטרים חדשים למעורבות פוליטית וחברתית, המשלבים בין עשייה פעילה באמנות לבין חוויה אישית. הם עושים זאת מתוך כוונה, שהתהליכים הנחווים בחושים ותוצאותיהם יחללו לתודעת הציבור, ישפיעו על דעת הקהל ויובילו לשינוי. על פי גישה זו, האמנים אינם נתפסים רק כמוציאים לפועל של פרקטיקה אמנותית. הם גם תופסים את תפקידם כ"סוכני תמורה" אשר מלווים את פעילותם בראייה ביקורתית כדי לעורר דיון על המציאות ב"מרחב הציבורי", שבו אין "אמת" אחת.

"להתרחק מהעיר, לרקוד אתך במדבר" מתארת מהלך ג' בפרויקט "דו־קיום ערבי־יהודי במחול",

בשנות ה־60 של המאה ה־20 הונחו יסודות השיח החברתי העכשווי, הרואה באדם סובייקט מתנסה, המביע את עצמו באופן פעיל. על פי שיח זה, האדם נדרש לחיות את החיים כמו בתיאטרון, שבו יש לו "תפקיד" והוא נמצא ביחסים עם "כוחות" אחרים, שגם הם, כמוהו, פועלים ליצירת פני המציאות והמצאתה (גורביץ, 1997). בשיח זה האדם אינו מנסה להבין את המציאות, אלא לקיים אותה, ליצור אותה ולהניע אותה. הוא עושה זאת גם באמצעות האמנות, אשר נתפסת כאחד הכוחות הפועלים ב"שדות הכוח החברתיים", שבמהותה משלבת רכיבים אסתטיים, פוליטיים וחברתיים. באמצעותם האמנות מקיימת יחסי גומלין עם הקהילה, משפיעה בייצוגיה על סוגיות העומדות על סדר היום הציבורי ומציגה אפשרות לקיומה של מציאות חלופית, אחרת. תפיסות המאירות את כוחה של האמנות ככלי לשינוי חברתי ולהובלת תהליכים בקהילה הפכו לדומיננטיות בקרב אמנים, אשר בנוסף להכרה בהיותם "סוכני

למהותו. טאובר, 1990, עמ' 266-283.

*על פי: רוקדות רחוק. רוקדות ליד. מחול ככלי לשינוי חברתי בקהילות הנתונות בקונפליקט, חיבור לשם קבלת תואר מוסמך (M.A.), נכתב על ידי: רנה בדש, אוניברסיטת תל אביב, 2008.

ביבליוגרפיה

ביילין, יוסף. הא"ב שלי לקסיקון פוליטי (ev) מתוך: www.beilin.org.il, אוחד ב-1.6.08.

גרין, מקסין. "הומניזציה באמצעות האמנויות" כל שצריך להיות אדם, מסע בפילוסופיה-חינוכית, אנתולוגיה. בעריכת: נמרוד אלוני, תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד ומכון מופ"ת, 2005. דובב, לאה. אמנות בשדה הכוח. תל אביב: סל תרבות ארצי - החברה למתנ"סים, 2000.

טאובר, צבי. שחרור האדם כבעיה עקרונית בהגותו של הרברט מרקוזה. חיבור לדוקטורט בפילוסופיה, אוניברסיטת תל אביב, 1990.

מרקוזה, הרברט. מסה על השחרור. תרגום: עדנה שריר, מרחביה ותל אביב: ספריית הפועלים/דעת זמנו, הוצאת הקיבוץ הארצי השומר הצעיר, 1969.

_____. הממד האסתטי. התמדת האמנות. תרגום ועריכה: צבי טאובר ולאה דובב, תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2005.

פוקו, מישל. הטרוטופיה. תרגום: אריאלה אזולאי, תל אביב: רסלינג, 2003.

שחר-לוי, יונה. מהגוף הגלוי לסיפור הנפש הסמוי, פרדיגמה תנועתית-נפשית לטיפול בתנועה ולניתוח שפת התנועה הרגשית. ירושלים: חמו"ל, תשס"ד.

Banes, Sally. *Terpsichore in Sneakers: Post Modern Dance*. Middletown, Connecticut: Wesleyan University Press, 1987.

Lacy, Suzan (ed.) *Mapping The Terrain New Genre Public Art*. Washington: Bat Press, 1995. Novack, J. Cynthia. *Sharing the Dance, Contact Improvisation and American Culture*. Wisconsin: University of Wisconsin Press, 1990.

אסתטיות וחינוכיות לצד ציון הכרעתם הערכית והמוסרית. זו ניתנת לקריאה ולפרשנות באופן שבו מוגשים המסרים ובדגשים המושמים בהם. על פי השקפה זו, המסרים יחללו לתודעת הציבור, ישפיעו על דעת הקהל ויובילו לשינוי. צבי טאובר, שחרור האדם כבעיה עקרונית בהגותו של הרברט מרקוזה, חיבור לדוקטורט בפילוסופיה, אוניברסיטת תל אביב, 1990, עמ' 208.

³ מושג שאול מהמסה "הטרוטופיה" של פוקו. מסמן מרחב שאין לו אפיון נראה לעין ומיקום מוחשי והוא מאופיין בפעילות חברי הקהילה המקיימים אותו, ביחסים ביניהם ובשימוש שהם עושים ב"מרחב המסומן". מישל פוקו, *הטרוטופיה*, תרגום: אריאלה אזולאי, רסלינג, תל אביב, 2003, עמ' 10-19.

⁴ "קונטקט אימפרוביזציה" הוא מהלך אמנותי מבטל הייררכיות תוך קבוצתיות, שאין בו מובילים. זהו מרחב תנועתי דמוקרטי לשיפור תקשורת בין אישית. אפשר לומר, ש"קונטקט אימפרוביזציה" הוא מהלך מעודד הפחתה של אלימות ואיסורים חברתיים מתוך חקירה תנועתית וביטוי אישי בסגנון ייחודי. זהו ריקוד חברתי בזוגות או בקבוצות, שבו כל משתתף נמצא בקשר גופני רציף, במגע או בקשר עין ובתנועה משותפת, עם שותפים אקראיים בכל רגע נתון. רצף של תגובות גופניות ספונטניות לגירוי חיצוני או פנימי במרחב האישי מתערבב במודע בזה של אחרים ועם אחרים, ומבטל התניות וציפיות חברתיות מתוך שכלול מודעות תנועתית.

Sally, Banes. *Terpsichore in Sneakers: Post Modern Dance*, Wesleyan University Press. Middletown, Connecticut, 1987, pp. 58-60

⁵ מונח מתוך דיונים גותיים שהתמקדו בעקרון החירות והשחרור של האדם והפכו למצע רעיוני מניע לפעילויות מחאה ולהפגנות בדרישה לשינוי ערכים חברתיים. בין ההוגים שמשנתם החברתית השפיעה החל בשנות ה-60 על אידיאולוגיות השינוי והשחרור החברתי בקרב תנועות המחאה בארצות הברית, בצרפת, בגרמניה ובדרום אמריקה היה הרברט מרקוזה (Herbert Marcuse), אשר מאז שנות ה-30 ועד ליום מותו ב-1979 קרא לשינוי בחברה המטריאליסטית בת זמננו ולתמורה בעולם הסובב את הפרט ב"מסעו" אל החירות העקרונית

ייבנה צעד צעד עד שהמציאות המשתקפת בו תלבש צורה חדשה, שתיבנה בכוח האמנות המשולב בתוכה. לפי תפיסה זו, האמן הוא המתווך שבידיו האמנות היא כלי מוביל לשינוי. בקריאה לשינוי איכותי בחינוך בהתאם לתנאי העתיד, שלגביו עדיין יש תקווה, לצד הקריאה לחינוך למען סובלנות ונגד אלימות, האמן מכונן את מעשי האמנות לקהל מסוים ומנכיח את התוכן שלה באופן רלוונטי לקהל היעד ולמקום האירוע, מתוך ראיית ההווה כנתון המתקיים בתנאי מציאות מצויים והוא בר-שינוי באמצעות עשייה אמנותית למול תנאי עתיד רצויים.

הערות

¹ "סוכני תרבות", האמנים ממלאים תפקיד בהעברת מידע ודעה אל הציבור והקהילה ובהגדרת מציאות עכשווית לנמענים, אשר קולטים את המסרים המוצגים בתוכני האמנות. האמנים, באמצעות "מהלך מסייע", מאפשרים לציבור להכיר ולהרגיש את פני המציאות ו/או לחזק נורמות מוסר. דוגמה להשקפה התופסת את כוחה המרכזי של האמנות ככלי מחנך ניתן למצוא אצל מקסין גרין, אשר מדגיש את תרומתה של האמנות כמעוררת ידע רוחני וכמפתחת רגישות ומודעות לשלמות, ליחסי אנוש ולהכרעות ערכיות שמעבר למובן מאליו ולסתמי שבשגרת היומיום. ראו: מקסין, גרין. "הומניזציה באמצעות האמנויות", כל שצריך להיות אדם, מסע בפילוסופיה חינוכית, אנתולוגיה, בעריכת: נמרוד אלוני, הוצאת הקיבוץ המאוחד ומכון מופ"ת, תל אביב, 2005, עמ' 485-486.

² "סוכני תמורה" או "סוכני שינוי": כוחה הביקורתית של האמנות הוא בנייתו ובפרשנות של מציאות חברתית-היסטורית ולא רק בחשיפת אופייה האבסורדי. במעשי האמנות, האמנים מציגים מציאות חלופית של מה ראוי או לא ראוי ליחיד ולחברה. אינטלקטואלים ואנשי אמנות מציגים פרמטרים חדשים לפעילות פוליטית וחברתית, המשלבים בין מעורבות ועשייה פעילה באמנות לבין חוויה אישית. בעת מעורבותם במרחב הציבורי/הקהילתי באמצעות פעילויות משלבות אמנות, האמנים מגייסים אסטרטגיות

רנה בדש היא רקדנית וכוריאוגרפית עצמאית של "רנה בדש, קבוצת מחול", הפועלת לאחרונה תחת השם "המאפיה של בדש". רקדה ב"תיאטרון מחול רנה שיינפלד", ממקימות "מאגמה קבוצת מחול", יצרה עבודות לפסטיבל ישראל-ירושלים, פסטיבל עכו לתיאטרון אחר, גוונים במחול, אירועי תל-חי לאמנות עכשווית ותנועה להצגות. מנחה במחול מודרני-עכשווי ולימודי כוריאוגרפיה, יוזמת פרויקטים חברתיים משלבי אמנות: פרויקט דו-קיום ערבי-יהודי במחול בעיר תל אביב-יפו, פרויקט וידיאו-דאנס בהשתתפות סטודנטים ממכללת ספיר - שדרות וסטודנטיות למחול במכללת סמינר הקיבוצים - תל אביב. סיימה בהצטיינות תואר M.A. בתוכנית הבינתחומית בפקולטה לאמנויות, אוניברסיטת תל אביב.